

4. Манько Є.С. Історія розвитку, поняття та теоретичні основи ідентифікації особи за ознаками зовнішності. *Криміналістичний вісник*. 2017. № 1 (27). С. 148-153. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/krvis_2017_1_25

Стояцька Ганна Михайлівна,
кандидат філософських наук, доцент
доцент кафедри гуманітарних дисциплін
та психології поліцейської діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЛОГІЧНА ПРИРОДА СТАНДАРТУ ДОКАЗУВАННЯ «ДОСТАТНЯ ПІДСТАВА»: ПИТАННЯ КВАНТИФІКАЦІЇ

У сучасній теорії кримінально-процесуального права одним з сенсоутворюючих формулювань є стандарт доказування «достатня підстава» (що часто визначається та перекладається науковцями як «ймовірна причина») і низка похідних від нього категорій – «відповідна підозра», «вмотивована підозра», «обґрунтована підозра», «допустимість доказів», «вагоме переконання», «переконання за більшою вірогідністю» тощо. Враховуючи чималу традицію існування і функціонування у вітчизняному праві терміну «достатня підстава» та його активне використання у англосаксонській правовій системі, а також наявність подібних формулювань у рішеннях міжнародних установ, обов'язковість виконання яких має для України преюдиціальне значення, аналіз логічного потенціалу зазначеної категорії не буде зайвим.

Логічна природа категорії «достатня підстава» є гарантією того, що самé її існування та функціонування в кримінальному процесі спрямоване на створення оптимальних умов для досягнення істини у справі. Оскільки логіка (в тому числі і юридична) базується на наборі строгих правил міркування для пошуку достовірних (істинних) висновків, то достатня підстава, як категорія, що лежить в основі одного з логічних законів, має гарантувати що жодне процесуальне рішення не буде необґрунтованим, а кримінальне провадження ґрунтуватиметься на вагомих аргументах. Водночас, переважна більшість фахівців, що досліджують природу змісту зазначеного стандарту доказування, схиляються до думки що «достатня підстава» є типово оцінним поняттям і наголошують на його амбівалентності.

Так, зокрема М.А. Погорецький та О.А. Міцкан звертають увагу на те, «що даний стандарт застосовується для прийняття більшості процесуальних рішень на стадії досудового розслідування, але законодавець не надав нормативного визначення стандартів доказування в цілому та окремих їх видів, через що виникають значні труднощі в правозастосуванні» [1, с.32]. На цьому ж наголошують А.А. Павлишин та Х.Р. Слюсарчук, зазначаючи що «хоча відповідний стандарт доказування був перейнятий вітчизняним законодавцем та

знайшов свій нормативний прояв у КПК України, ... і хоча відповідний стандарт доказування закріплений у Конституції США, проте ні Конституція, ні жодний інший нормативно-правовий акт не надає його визначення» [2, с.105]. Це стосується і КПК України – термін «достатня підстава» вживається в ньому без тлумачення [3].

Ці ж автори наголошують, що «суть достатньої підстави не може бути зведена до встановлення сукупності правил або математичної формули у кримінальному провадженні» [2, с.105]. Аналіз численних рішень з практики Верховного суду США та Верховних судів окремих штатів, практики Європейського суду з прав людини, різноманітних спроб ідентифікувати «достатню підставу» лише як один зі стандартів доказування, або ж навпаки, прагнення розмежувати, виокремити його в ієрархії інших стандартів (таких як «обгрунтована підозра» та «поза розумним сумнівом»), свідчать про відсутність чіткої дефініції даної категорії в рамках кримінального процесу.

Вочевидь, логіка надає тут певні дороговкази, особливо враховуючи що логічний закон достатньої підстави (principle of sufficient reason), було сформульовано Готфрідом Лейбніцем у «Монадології» як «сила, згідно з якою ми вбачаємо, що жодне явище не може опинитися істинним або дійсним, жодне твердження справедливим без достатньої підстави, чому саме справа йде так, а не інакше, хоча ці підстави в більшості випадків зовсім не можуть бути нам відомі» [4, с.417-418]. Водночас парадоксальне за своєю суттю визначення закону достатньої підстави дане в українському Філософському енциклопедичному словнику, де наголошується, що «для математичної логіки закон достатньої підстави не має формального виразу, а виступає змістовим принципом, що частково реалізується через вимогу повноти системи аксіом» [5, с.171]. Ця парадоксальність «часткової реалізації через повноту» наштовхує на думку, що ключ до розуміння сутності достатньої підстави якраз і необхідно вбачати в кількісних показниках.

В логіці кількісність (квантифікація) застосовується для визначення предметної області, в межах якої певні твердження (в нашому випадку твердження про наявність або відсутність доказів для винесення того чи іншого рішення) можуть вважатись істинними або хибними. Саме так два основних квантори – універсальний та екзистенціальний – використовуються для позначення загальності певних суджень (тверджень) про існування/неіснування певних фактів. І в юридичній логіці, і в кримінальному аналізі через квантифікацію розраховується ступінь вірогідності – через формулу співвідношення «кількості разів, коли відбулась подія, до кількості можливостей, що були для події» [6, с.54]. Шкала Р. Басігала [7, с.333], що широко використовується для ілюстрації ймовірності застосування стандарту доказування «достатня підстава», є свідченням саме квантифікаційної його природи.

В цьому сенсі додаткового подальшого аналізу потребує не лише зв'язок доктрин юридичної логіки та кримінально-процесуального права відносно прояснення сенсу категорії «достатня підстава», але й їх зв'язок з сучасною семантикою, яка дозволить інтерпретувати цю категорію через вираз частковості

або загальності. Зокрема, вагомий предметний матеріал для дослідження може надати синергія правової епістемології та семантики: роботи Ларі Лаудана «Правда, помилка та кримінальне право: Нарис юридичної епістемології» [8] та Стефана Крамера «Кількісна оцінка та онтологічні зобов'язання другого порядку» [9]. Адже в ході кримінального провадження доведення винуватості здійснюється в напрямку від аналізу окремих елементів кримінального правопорушення до висновку про наявність всіх його елементів. Тобто квантор існування в ході логічних процедур та дій щодо встановлення істини у справі, змінюється на квантор загальності. Для того, аби згодом, безпосередньо на стадії судового провадження і процедур доведення, здійснити зворотній шлях – від загального до одиничного.

Підсумовуючи, можна зазначити, що феномен «достатності» у досліджуваному стандарті доказування носить суто логічний характер і є таким, що базується на кількісних вимірах. Суттєвий потенціал для подальшого аналізу його природи обумовлюється: по-перше поступовою інтеграцією вітчизняного законодавства в світові юридичні практики; по-друге необхідністю термінологічного визначення та теоретичного, доктринального обґрунтування. В цьому сенсі дослідження еволюції, особливостей, видової різноманітності стандартів доказування, що застосовуються в кримінальному провадженні (зокрема і категорії «достатня підстава») вбачається таким, що є на часі.

Бібліографічні посилання

1. Погорецький М.А., Міцкан О.А. Стандарт доказування «достатня підстава» у кримінальному процесі України. *Вісник кримінального судочинства*. №3. 2019.
2. Павлишин А.А., Слюсарчук Х.Р. Стандарт доказування «достатня підстава»: тлумачення Верховного Суду США та національна практика застосування. *Правова позиція*. № 1 (20). 2018.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI.
4. Лейбниц Г.-В. Сочинения в четырех томах: Т. I. М.: Мысль, 1982. 636 с. (*Филос. наследие*. Т. 85). С.413-429.
5. Філософський енциклопедичний словник. К., Абрис, 2002. 744 с.
6. Основи кримінального аналізу: посіб. з елементами тренінгу / Користін О. Є., С. В. Албул, А. В. Холостенко та ін. Одеса : ОДУВС, 2016. 112 с.
7. Bacigal R. Making the Right Gamble: the Odds on Probable Cause. *74 Mississippi Law Journal*. pp.279-335. 2004.
8. Laudan L. Truth, Error and Criminal Law: An Essay in Legal Epistemology. Cambridge University Press, Published in the United States of America by Cambridge University Press, New York. 2006.
9. Krämer S. Everything, and then some. *Mind*, 126(502), pp. 499-528. 2017.